

ЖОГОРКУ ЖАНА КЕСИПТИК ОКУУ

ВЫСШЕЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ

HIGHER AND PROFESSIONAL EDUCATION

*Мамбетакунов Эсенбек Мамбетакунович
педагогика илиминин доктору,
мүчө-корр., академик
Ж. Баласагын атындагы кыргыз мамлекеттик
улуттук университети*

ПЕДАГОГИКАЛЫК КАДРЛАРДЫ ДАЯРДОО СИСТЕМАСЫ

*Мамбетакунов Эсенбек Мамбетакунович
доктор педагогических наук,
член-корр. КР, академик
Кыргызский государственный национальный
университет имени Ж. Баласагына*

СИСТЕМА ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ

*Mambetakunov Esenbek Mambetakunovich
Doctor of pedagogical Sciences,
Correspondence-member KR, academician
Kyrgyz State National University named
after J. Balasagyn*

THE SYSTEM OF PREPARATION OF PEDAGOGICAL SPECIALISTS

Аннотация: Макалада педагогикалык кадрларды даярдоо процесси система катары каралып, анын элементтери белгиленип көрсөтүлгөн. Бул процессти ишке ашырууда система-структуралык жана мазмундук-аракеттик мамилелерди айкалыштырып колдонууну талап кылат. Мында педагогикалык процесс система катары каралып, анын айрым элементтери аныкталат. Ар бир элементтин мазмуну такталып, аларды аткарууга керек болуучу аракеттер ишке ашырылат. Аны система-структура-мазмуну-аткаруу аракеттери удаалаштыгында элестетүү ыңгайлуу.

Аннотация: В статье процесс подготовки педагогических кадров рассмотрен как система и выявлены ее структурные элементы. Реализация этого процесса, система потребует использования комбинированных структурных и семантических отношений. Педагогический процесс рассматривается как система, то определяется, что определенные элементы. Содержание каждого элемента в определении их действия должны быть выполнены. Содержание-структура системы удобно описать последовательность действий.

Annotation: *In this article the process of preparation of pedagogical specialists is considered as a system and identified its structural elements. The realization of this process, the system will require the use of combined structural and systematic relationship. The pedagogical process is considered as a system, it is determined that certain elements. The content of each element in determining their actions should be performed. The contents-structure system is convenient to describe the sequence of actions.*

Түйүндүү түшүнүктөр: педагогика, педагог, парадигма, компетенттүүлүк, система-структура, мазмун-аракет.

Ключевые слова: педагогика, педагог, парадигма, компетентность, система-структура, содержание-деятельность.

Key words: pedagogy, teacher, paradigm, competence, system-structure, content-activity.

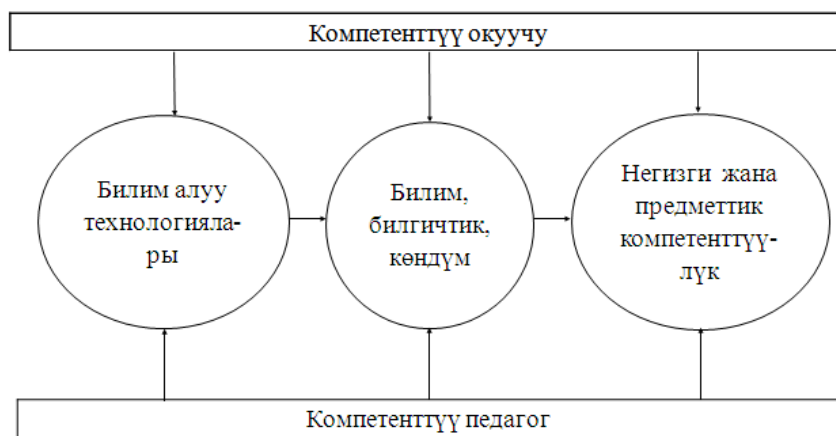
Педагогика - бул адам таануу жөнүндөгү илим. Педагогиканын функциялары - жаштарга билим берүү, тарбиялоо жана өнүктүрүү. Педагог - бул адам таануу маселеси менен алектенген, адамдын инсандык, илимий жана турмуштук компетенттүүлүктөрүн калыптандыруучу адис.

Педагогикалык кадрларды даярдоо көп тармактуу татаал процесс. Аны ишке ашыруу система-структуралык жана мазмундук-

аракеттик мамилелерди айкалыштырып колдонууну талап кылат. Мында педагогикалык процесс система катары каралып, анын айрым элементтери аныкталат. Ар бир элементтин мазмуну такталып, аларды аткарууга керек болуучу аракеттер ишке ашырылат. Аны система-структура-мазмуну-аткаруу аракеттери удаалаштыгында элестетүү ыңгайлуу.

Педагогдорду даярдоо иши таалим-тарбиянын азыркы учурдагы парадигмаларына ылайык жүргүзүлүшү зарыл. Таалим-тарбиянын учурдагы парадигмалары: окуучулардын билим, билгичтик, көндүмдөргө ээ болуусуна багытталган парадигма; окуучулардын компетенттүүлүккө ээ болуусуна багытталган парадигма; окуучулардын окуу аракеттерин уюштура билүүсүнө багытталган парадигма. Бул парадигмаларды (көрсөтмө-үлгүлөрдү) бири-биринен ажыратып, өз-өзүнчө карабастан аларды өз ара байланыштыруу зарыл деп эсептейбиз. Анткени толук кандуу атайын билимдерге ээ болбогон адам, компетенттүү боло албайт. Ал эми толук жана бекем билим алуу үчүн окуучу өзүнүн окуу аракеттерин максатка ылайык уюштура билүүсү керек.

Окуучунун компетенттүүлүгүн система катары карасак, анын элементтери 1-сүрөттө көрсөтүлгөндөрдөн турат. Аны ишке ашыруудагы негизги фигура – бул окуучу жана компетенттүү педагог.

1-сүрөт

Орто мектептин же жогорку окуу жайдын бүтүрүүчүсүнүн компетенттүүлүгүнүн сапатын көтөрүүнү да системасы катары карасак, ага таасир берүүчү факторлордун ар бири өз

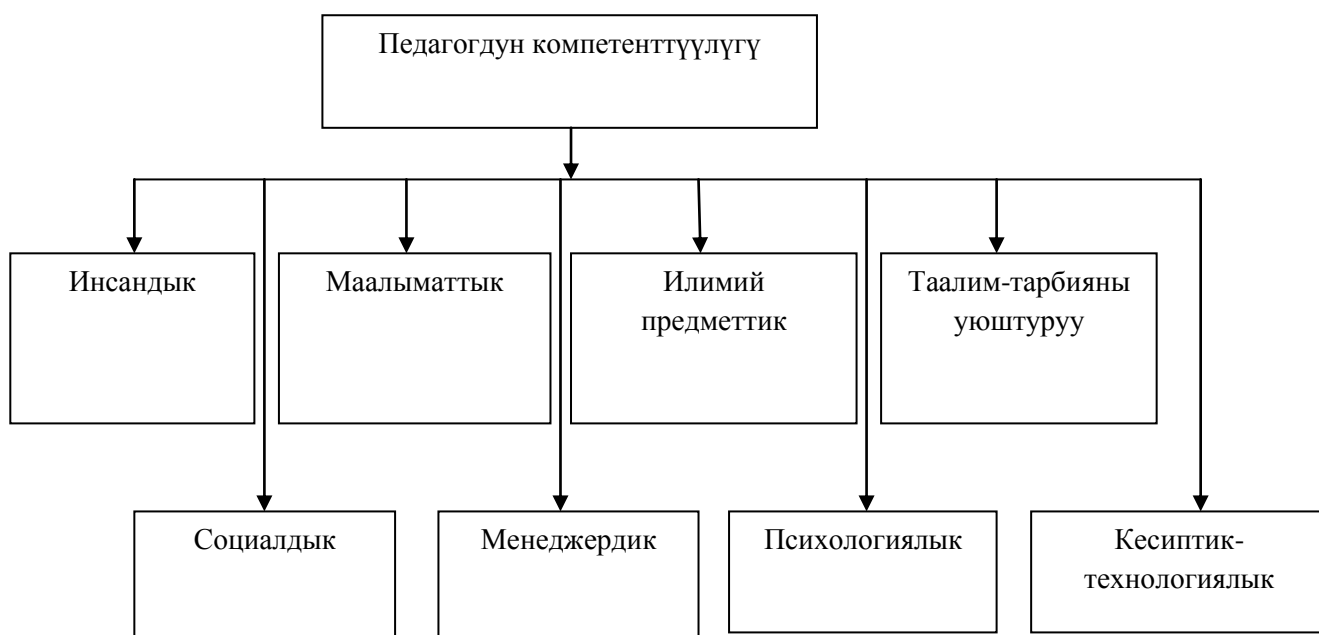
алдынча система болуп эсептелет (2-сүрөт). Ылайыгына жараша аларды да элементтерге ажыратып, ар биринин мазмунун тактап алууга болот.

2-сүрөт

Педагогдун компетенттүүлүгү түшүнүгү система катары (3-сүрөт) төмөнкү болжолдуу элементтерден турушу мүмкүн: жалпы инсандык компетенттүүлүк; социалдык компетенттүүлүк; маалыматтык компетенттүүлүк;

менеджердик компетенттүүлүк; илимий предметтик компетенттүүлүк; психологиялык компетенттүүлүк; таалим-тарбия иштерин уюштуруу компетенттүүлүгү; кесиптик-технологиялык компетенттүүлүк ж.б.

3-сүрөт

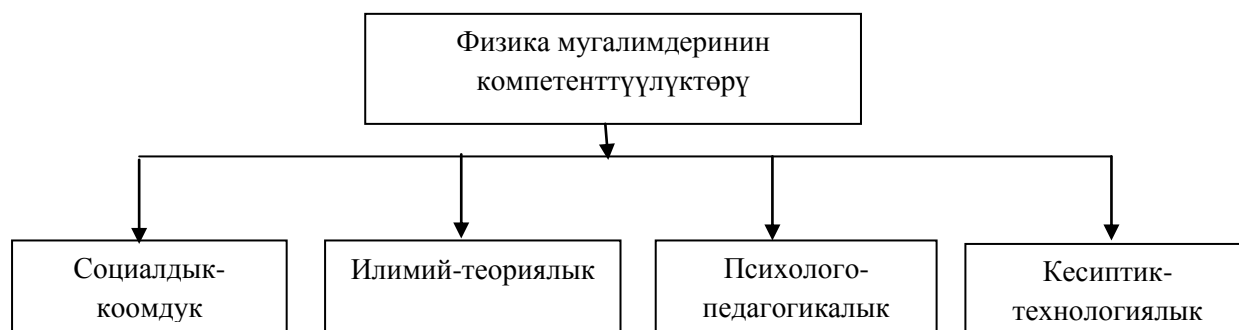
Жогорку окуу жайында компетенттүү педагогду даярдоого таасир берүүчү факторлор: заманбап педагогду даярдоонун илимий жактан негизделген жалпы мамлекеттик кон-

цепциясы жана стандарты; заманбап педагогдун жалпы инсандык жана квалификациялык компетенттүүлүгүнүн модели; педагогдук адистикке окуй турган абитуриенттерди

тандап алуунун жолдорун замандын талабына жараша өркүндөтүү; педагог үчүн зарыл болгон компетенттүүлүктөрдү калыптандыруучу теориялык жана практикалык дисциплиналардын окуу планына киргизилиши (оптималдуу мазмуну, көлөмү, өткөрүү убактысы так аныкталууга тийиш); жогорку окуу жайлардын педагогикалык факультеттеринде мектепте окулуучу предметтер боюнча билим берүүнүн технологиялары кафедраларынын болушу жана алардын илимий даражасы бар, компетенттүү окутуучулар жана жардамчы кызматкерлер менен камсыздалышы; окуу процессинин окуу-методикалык комплекстер, жаңы маалыматтык-коммуникациялык техникалар жана технологиялар менен камсыз болушу; студенттерге таалим-тарбия берүү иштерин уюштурууга материалдык, со-

циалдык, санитардык-гигиеналык жана психологиялык, технологиялык шарттардын болушу жана ишке ашырылышы; студенттердин билимдерин жана компетенттүүлүктөрүн текшерүүнүн, эсепке алуунун жана баалоонун эффективдүү жолдорун колдонуу; педагогдорду даярдоонун психолого-педагогикалык, социалдык-экономикалык, медициналык проблемалары боюнча илим-изилдөө иштерин жүргүзүү.

Жогоруда белгиленгендер бардык адистиктеги мугалимдерди даярдоо процессине тиешелүү. Ушул жалпы көрсөтмөлөрдүн негизинде университетте даярдалуучу физика мугалимдеринин компетенттүүлүктөрүн да система деп алып (4-сүрөт), анын төмөнкүдөй элементтерин бөлүп көрсөтүүгө болот.

4-сүрөт

I. Социалдык-коомдук компетенттүүлүк: мамлекеттик тил-адабият боюнча; улуттук баалуулуктар менен катар жалпы адамзаттык баалуулуктарды өздөштүрүү жана жалпыга жайылтуу боюнча; философия, социология, маданият таануу, саясат таануу, религия-таануу, экономика, юриспруденция, дене тарбия, этика, эстетика боюнча.

II. Илимий теориялык компетенттүүлүк: жалпы физика, теориялык физика, астрономия, математика, химия, биология, табигый илимдердин философиясы жана тарыхы боюнча.

III. Психолого-педагогикалык компетенттүүлүк: педагогика, психология, Кыргызстандагы жана чет өлкөлөрдөгү билим берүү

системасы, мектеп, үй-бүлө, коомчулуктун бирдиктүү аракеттери, психопедагогикалык илим изилдөө иштери, педагогикалык чеберчилик, мектеп таануу, билим берүүнүн философиясы жана тарыхы боюнча.

IV. Физика боюнча кесиптик-технологиялык компетенттүүлүк: таалим-тарбиянын максатын жана милдетин аныктоо; таалим-тарбиянын мазмунун жана көлөмүн аныктоо; педагогикалык принциптерди билүү жана аларды ишке ашыруу; таалим-тарбия методдорун тандоо жана колдонуу; окутуу каражаттарын тандоо жана колдонуу; таалим-тарбия жүргүзүүгө шарт түзө билүү; окуучулардын окуу иштерин уюштуруу; окуучулардын билимдерин, билгичтиктерин, инсан-

дык сапаттарын, предметтик компетенттүүлүктөрүн текшерүү, эсепке алуу, баалоо; өз ишинин жыйынтыктарын талдоо жана түзөтүүлөрдү киргизүү (рефлексия жана коррекция).

Жогорку окуу жайында педагогикалык кадрларды даярдоонун биз көрсөткөн түйүндүү маселелерин ишке ашыруу үчүн илимий теориялык изилдөөлөрдүн жүргүзүлүшү зарыл. Анын натыйжасында биринчи иретте бул ишти жөнгө салуучу ченемдик документтер (концепция, стандарт, окуу пландары, типтүү программалар) даярдалып, алар жогорку жана орто билим берүүчү уюмдар тарабынан жетекчиликке алынууга тийиш. Андан кийинки этапта педагогду даярдоонун технологиялык маселелери, башкача айтканда ал процессти натыйжалуу ишке ашыруунун практикалык маселелерин чечүүгө аракеттер жасалат. Орто мектептеги бардык предметтерди окутуучу мугалимдерди даярдоонун жалпы мазмунуна жана тийиштүү өзгөчөлүктөрүнө арналган атайын изилдөөлөрдү жүргүзүү илимий изденүүчүлөрдүн алдына коюлган негизги милдет деп эсептейбиз. Ошондуктан республикадагы педагогикалык кадрларды даярдоого арналган изилдөөлөрдүн тематикасын координациялоо, компетенттүү изденүүчүлөрдү аныктап, аларды милдеттендирүү бардыгыбыздын, анын ичинде Кыргыз билим берүү академиясы менен жогорку окуу жайлардын тийиштүү кафедраларынын компетенциясына кирерин өз-

гөчө белгилемекчибиз. Ошол эле учурда билим берүү министрлиги менен жогорку окуу жайлардын жетекчилеринин, факультеттин деканынын, кафедра башчысынын, профессордук окутуучулар курамынын инсандык жана психолого-педагогикалык компетенттүүлүктөрүнүн жогорку деңгээлде болушу да педагогикалык кадрларды сапаттуу даярдоого өзгөчө таасир берерин унутта калтырбашыбыз керек.

Адабияттар:

1. Краевский В.В., Бережнева Е.В. Методология педагогики: новый этап. –М.: 2006. -394 с.
2. Асипова Н.А. Билим философиясы жана тарыхы: окуу китеби. –Б.: 2010. -240 б.
3. Мамытов А. Модернизация системы образования Кыргызской Республики. –Б.: 2014. -296 с.
4. Мамбетакунов Э. От научных понятий до методологии педагогики. –Б.: 2015. -383 с.
5. Мамбетакунов Э. Психодидактиканын очерктери. –Б.: 2014. -170 б.
6. Мамбетакунов Э. Педагогикалык изилдөөнүн методологиясы жана технологиясы. –М.: 2015. -128 б.
7. Мамбетакунов Э. Дидактические функции межпредметных связей в формировании у учащихся естественнонаучных понятий. –Б.: 2015. -328 с.